

Висновок. Для стимулювання інноваційної діяльності у промисловій галузі необхідні [4, с. 114]: мотивація працівників до інноваційної діяльності, зменшення міграції вчених; законодавчі зміни у галузі інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів (зниження податків до підприємств, які розвиваються; удосконалення амортизаційної політики); розширення джерел фінансування; тісна співпраця з іноземними підприємствами, обмін досвідом; активізація діяльності технопарків шляхом державної підтримки; розширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів із зниженням процентної ставки.

Проблема активізації інноваційної діяльності промислових підприємств з проголошенням Україною євроінтеграційного курсу набуває особливої актуальності. Без інноваційної переорієнтації державної політики, без підвищення інноваційної активності промислових підприємств неможливо досягти основної мети економічного регулювання – підвищення ефективності та конкурентоспроможності промислового виробництва [2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-152>
2. Бондаренко Н.М. Напрями підвищення інноваційної активності промислових підприємств // Донбас-2020: перспективи розвитку очима молодих вчених: Матеріали V науково-практичної конференції. м. Донецьк, 25-27 травня 2010 р. – Донецьк, ДонНТУ, 2010. – 973 с.
3. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Омельчак Г.В. Концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу підприємств / Г.В. Омельчак // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2014. – № 2. – С. 113-118.
5. Бондарчук М.К. Інноваційний розвиток підприємств як чинник економічного зростання держави // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.15. – С. 142-147.
6. Ковальчук С. Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України / С. Ковальчук // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 27-32.
7. Лазарева С. Дослідження закономірностей інноваційних перетворень у регіональній економіці / С. Лазарева // Економіст. – 2012. – № 9. – С. 35-37.
8. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення [Електронний ресурс] / Л. Федулова // Економічна теорія. - 2013. - № 2. - С. 28-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecte_2013_2_4.pdf
9. Федулова Л. І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України [Електронний ресурс] / Л. І. Федулова // Економіка України. - 2013. - № 4. - С. 15-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/EkUk_2013_4_3.pdf

УДК 657.372.3

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА СПИСАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ І ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ

Д.В. Громик, Е.Е. Іонин

Резюме: У даному дослідженні здійснено порівняльний аналіз існуючих методів розрахунку резерву сумнівних боргів, проведено критичний огляд процесу створення та списання сумнівних боргів в податковому та бухгалтерському обліку.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів.

Однією з найбільш вагомих причин погіршення фінансово-економічних показників діяльності багатьох підприємств в останні роки є відказ від створення резерву сумнівних боргів або застосування неефективних методик його розрахунку, що безумовно призводить до виникнення дефіциту власних оборотних коштів, потреби в залученні додаткових фінансових ресурсів ззовні, нарощуванні кредиторської заборгованості тощо. Так, пошук найбільш ефективних шляхів розрахунку величини резерву сумнівних боргів, врегулювання розбіжностей податкового і бухгалтерського

обліку стають дуже актуальними питаннями.

Дослідженню сутності резервусумнівних боргів в обліковому аспекті, вивченню закордонного досвіду, вирішенню проблемних питань невідповідності норм облікових стандартів із податковими приділяють увагу такі науковці та вчені, як: Т.О. Євлаш, О.В. Топоркова, О.М. Колеснікова, О.С. Гавриловський, О.М. Заваринська, Г. Нашкерська тощо.

Разом з тим існує перелік проблемних та дискусійних питань, що залишаються недостатньо дослідженими та розкритими в обліковому аспекті, серед яких виокремлюють:

- відсутність визначення дефініції «резерв сумнівних боргів» для цілей обліку;
- наявність деяких недоліків у методах визначення резерву сумнівних боргів, що ускладнюють процес їх застосування;
- суперечності щодо облікового відображення невикористаних сум резервів сумнівних боргів та його списання тощо.

Метою статті є проведення критичного огляду процесу створення та списання резерву сумнівних боргів в бухгалтерському та податковому обліку, пошук шляхів вдосконалення існуючих методів створення та методик розрахунку резерву сумнівних боргів.

Після віднесення дебіторської заборгованості до сумнівної, постає проблема її оцінки та відображення в балансі, оскільки наявність безнадійного боргу зумовлює втрату доходу і зменшення прибутку [1, с.81].

Так, згідно з МСБО дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги повинна бути відображена із поправкою на безнадійні борги, а відповідно до вимог України – з коригуванням на резерв сумнівних боргів, завдяки чому економічний зміст балансу стає реальнішим.

Відображення у підсумку балансу поточної дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації здебільшого зумовлено принципом обачності, відповідно до якого методи оцінки, які використовують у бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства. Так, резерв сумнівних боргів виступає в ролі:

- інструмента коригування оцінки дебіторської заборгованості;
- інструмента впливу на фінансовий результат.

Проте створення резерву сумнівних боргів здійснюється не лише для дотримання принципу обачності, а й:

- принципу безперервності діяльності підприємства, оскільки у випадку виникнення збитків у майбутньому (безнадійної дебіторської заборгованості), підприємству необхідно створювати додаткові резерви для забезпечення процесу безперебійної та постійної діяльності [1, с.81].

- принципу відповідності доходів і витрат, оскільки визнання витрат за безнадійними боргами здійснюється у момент визнання доходів, а не у момент визнання заборгованості фактично безнадійною.

Згідно з п.8 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» встановлено два методи визначення резерву сумнівних боргів від 08.10.1999 № 237 (далі – П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»):

- 1) за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- 2) за методом застосування коефіцієнта сумнівності.

Згідно із міжнародною практикою, створення резерву сумнівних боргів носить рекомендаційний характер, згідно з чим дозволяється використання методу прямого списання.

На нашу думку, відмовлення від створення резерву, може призвести до негативних явищ, а саме:

- у момент визнання доходу загальний результат діяльності буде завищено,

оскільки визнана дебіторська заборгованість не принесе економічних вигід;

- у момент списання заборгованості, результат діяльності знижується шляхом визнання витрат, що виникли, по суті, у минулих періодах;
- підприємства стають неадаптованими до кризових явищ, які можуть виникати в економіці.

Однак існують випадки, коли застосування методу прямого списання виправдано – за умови незначних об’ємів продажів в кредит або їх відсутності.

Порядок списання дебіторської заборгованості за українськими стандартами обліку відображено схематично на рис.1.

Рис.1 Порядок списання дебіторської заборгованості

За умови застосування методу абсолютної суми сумнівної заборгованості, підприємство має змогу:

- одержати найбільш точну чисту вартість реалізації дебіторської заборгованості
- здійснювати аналіз по кожному дебітору.

Однак, не зважаючи на переваги цього методу, підприємства стикаються із труднощами в отриманні достовірної інформації про стан платоспроможності дебіторів. Так, ступінь точності результату має суб’єктивний характер, оскільки залежить від наявності достовірної інформації про дебіторів та кваліфікації експертів, що надають інформацію.

На думку деяких науковців [3, с.35], суттєвим недоліком методу знаходження резерву сумнівних боргів із застосуванням абсолютної суми сумнівної заборгованості безперечно є розрив у часі визнання доходів від продажу та витрат на сумнівну та безнадійну заборгованість. При його використанні резерв сумнівних боргів формується в іншому обліковому періоді, ніж визнається сума дебіторської заборгованості та доходу від реалізації, через що сума поточної дебіторської заборгованості на дату складання фінансової звітності буде завищеною.

Недоліком другого методу знаходження резерву сумнівних боргів – методу із застосуванням коефіцієнту сумнівності, із визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході, також є недотримання принципу відповідності доходів і витрат, оскільки періоди, у яких була здійснена реалізація та відображені безнадійні борги є

різними. Вагомим обмеженням використання цього методу є обов'язковість наявності тісного взаємозв'язку між обсягом реалізації та сумою безнадійних боргів за попередні роки.

Також, слушним є зауваження Євлаш Т.О. та Топоркової О.В. що при застосуванні цього методу розрахунку резерву сумнівних боргів існує невідповідність міжпоказниками на підставі яких він розраховується.

Так, рекомендується використовуватиме чистий дохід, а дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) завирахованням наданих знижок та повернення проданих товарів, оскільки чистий дохід не містить податку на додану вартість та інших непрямих податків, коли до складу безнадійної заборгованості входить податок на додану вартість.

На нашу думку, дотримання зазначених зауважень призведе до порівнянності показників з подальшим отриманням економічно обґрунтованих результатів.

До переваг цього методу слід віднести:

1. Дотримання принципу обачності.
2. Порівняна простота розрахунку[1, с.83].

Метод що базується на визначенні середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років, є досить трудомістким з відносною складністю розрахунків через використання великого обсягу інформації (за останні 3–5 років).

Актуальною темою серед науковців залишається питання щодо врегулювання розбіжностей податкового та бухгалтерського законодавства частині визнання витрат на створення резерву сумнівних боргів та списання безнадійної заборгованості. Підтвердженням цьому є труди таких науковців як Колеснікової О.М., Гавриловського О.С., Заваринської О. М. та інших.

Так згідно із підпунктом 138.10.6 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), витрати на створення резерву сумнівних боргів до витрат у податковому обліку включаються лише у момент, коли відповідна дебіторська заборгованість стає безнадійною з точки зору Податкового кодексу.

Критерії визнання заборгованості безнадійною з точки зору податкового законодавства прописані у підпункті 14.1.11 ПКУ. Подані критерії у підпункті 14.1.11 можуть також використовуватися у бухгалтерському обліку, оскільки в нормативних документах з бухгалтерського обліку процедура оцінки ймовірності погашення боргу не прописана.

На нашу думку, визнання витрат по безнадійним боргам у податковому обліку що базується на методі прямого списання економічно обґрунтованим рішенням, що запобігає появі штучного впливу на базу оподаткування, а отже і впливу на розмір податкових платежів що йдуть до бюджету, адже дозвіл на визнання витрат на створення резерву сумнівних боргів у момент його створення може призвести до суттєвих маніпулювань із фінансовим результатом, навмисного викривлення реального фінансового становища тощо. Через що, ми не погоджуємось із вищезазначеними науковцями, що виокремлюють проблемним питанням невідповідність моменту визнання витрат на створення резерву сумнівних боргів у податковому і бухгалтерському обліку.

Недосконалістю нормативно-правової бази, щодо створення резерву сумнівних боргів є відсутність трактування терміну «Резерв сумнівних боргів» у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та ПКУ, через що рекомендовано ввистидо них визначення резерву сумнівних боргів. На нашу думку, найбільш вдале трактування цього терміну навели Євлаш Т.О. та Топоркова О.В: «резерв сумнівних боргів - запас грошових коштів, який створюється з метою покриття безнадійної дебіторської заборгованості, що може матимісце в майбутньому».

У «додатку ІВ» податкової декларації на прибуток витрати на резерв сумнівних боргів вказані по рядку 06.5.4 (обмежуючи його сумою безнадійної дебіторської заборгованості), з одночасним виокремленням рядку 06.5.37 «Інші витрати господарської діяльності» для відображення витрат пов'язаних зі списанням безнадійної заборгованості без створення резерву сумнівних боргів.

Але на думку Колеснікової О.М., Гавриловського О.С., Заваринської О.М. безнадійну заборгованість (яка відповідає підпункту 14.1.11 ПКУ) слід відносити на витрати через резерв сумнівної заборгованості, а у випадку недостатності суми нарахованого резерву потрібно донараховувати резерв сумнівних боргів на потрібну суму і списувати заборгованість як безнадійну, згідно з чим уся сума безнадійних боргів (підкріплена і не підкріплена резервом) повинна відноситись до рядку 06.5.4.

Але, ми не погоджуємося із вищезазначеною тезою, оскільки за нормами П(С)БО 10 підприємство має право списувати безнадійну заборгованість за рахунок резерву, а у разі його недостатнього розміру така заборгованість списується на інші операційні витрати, що обумовлює виокремлення у «додатку ІВ» податкової декларації двох рядків:

- 06.5.4 витрати на резерв сумнівних боргів;
- 06.5.37 інші витрати господарської діяльності.

На нашу думку такий розподіл витрат по безнадійним боргам дозволяє здійснити якісний аналіз розробленої кредитної політики, а саме зрозуміти:

- яка частина сумнівної дебіторської заборгованості була забезпечена резервом, тобто як підприємство себе забезпечило від кризових явищ;
- чи раціонально підприємство обрало методику розрахунку резерву сумнівних боргів тощо.

Таким чином, у статті здійснено порівняльний аналіз існуючих методів розрахунку резерву сумнівних боргів, проведено критичний огляд процесу створення та списання сумнівних боргів в податковому та бухгалтерському обліку.

Проведений аналіз методик розрахунку резерву сумнівних боргів свідчить про те, що при розрахунку питомої ваги безнадійної заборгованості у чистому доході, більш доцільно замінити показник чистого доходу – доходом (виручкою) від реалізації для порівняльності показників.

Проведено порівняльний аналіз вимог бухгалтерського та податкового законодавства щодо створення резерву сумнівних боргів, згідно з чим запропоновано ввести у нормативно-правову базу термін «резерв сумнівних боргів».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Євлаш Т.О. Особливості створення та списання резерву сумнівних боргів в обліку / Т.О. Євлаш, О.В. Топоркова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 2 (45). – С. 80–87.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. – [Електронний ресурс].
3. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги / Г. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11. – С. 31–37.
4. Колеснікова О.М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті податкового кодексу України. – [Електронний ресурс]
5. Гавриловський О.С. Особливості оподаткування резерву сумнівних боргів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(1\)_19.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(1)_19.pdf).
6. Заваринська О. М. Проблемні аспекти бухгалтерського обліку резерву сумнівних боргів на підприємствах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17428/1/35-Zavarynska-71-72.pdf>.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.